

GONDOLATOK EGY ÉVFORDULÓRA

Csak ülök itt, és töprengek, próbálom kitalálni, mit is várhat vajon tőlem egy román December 1-je alkalmából. Valami hűségesküfélé? Mi értelme lehetne annak? Egy ilyen nyilatkozat úgysem nyugtathatna meg senkit, hiszen én csak a magam nevében szólhatnék. Én meg csak egy vagyok a kétmilliónyi romániai magyar közül. Különbösen is, az RMDSZ már nyilatkozott ezek nevében (tehát az enyémben is), amikor kinyilvánította lojalitását az országhoz. A jóhiszemű románok számára ez elég kell hogy legyen, a többiek számára pedig fölösleges lenne: ha nem hittek nekünk előszörre, másodsorra, akkor sem hinnének, ha hetente adnánk ki egy ilyen ünnepélyes nyilatkozatot.

Ezért is gondolom úgy, hogy mást várnak most tőlem a románok, mégpedig: őszinteséget. Azt, hogy őszintén mondjam el nekik, mit is jelent nekünk, romániai magyaroknak December 1-je.

Mindenesetre nem a Nagy-Magyarország utáni nosztalgiát jelenti. De a mi érzelmeink, amelyek ehhez az évfordulóhoz kapcsolódnak, nem ugyanazok, mint a románokéi, mert nem is lehetnek. Ez nem a szándékunkon múlik, és nem is a román állampolgári hűségünkön: a különbség magából a dolog természetéből adódik, ezért az idő sem szüntetheti meg. Mert a mi számunkra az egyesülés tulajdonképpen azt jelentette, hogy megszűntünk „közönséges” magyaroknak lenni, nemzeti kisebbséggé lettünk az új román államban. Jól tudjuk mi azt, hogy nem ez volt az elsőrendű cél, amiért a románok megvalósították Erdély Romániával való egyesítését: nem miellenünk, hanem magukért határoztak így, de ez elkerülhetetlenül együtt járt ezzel a „melléktermékkel”. Márpedig bennünket éppen ez érintett közvetlenül. Nem az alárendeltségről, az elnyomásról vagy más hasonlókról akarok itt most beszélni: egyszerűen arról van szó, hogy egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy el vagyunk szakítva a magyarok többi részétől, akikkel nekünk azelőtt szerves kapcsolatunk volt nemcsak a nyelvi és a származásbeli azonosságból adódóan, hanem az egész kulturális intézményrendszer révén. El lehet képzelni, hogy egyáltalán nem volt könnyű alkalmazkodni ehhez az új helyzethez.

Szándékosan csak arra szorítkoztam itt, ami szükségszerű, elvileg is elkerülhetetlen következmény volt az egyesülés után kisebbségivé lett magyarság számára, a többi kellemetlenséget inkább nem sorolom fel, nehogy azt higgye valaki, hogy most bármit bárkinek is szemére akarnék hányni. Alkalmazkodni már elég jól alkalmazkodtunk ehhez az életformához, de románok csak nem lettünk, és ezt nem is várhatja el tőlünk senki.

Visszatérve December 1-je évfordulójához: mi azt reméljük, hogy a románok meg fogják érteni a mi érzelmeinket is, és nem fogják tőlünk azt a lehetetlenséget várni, hogy ne emlékezzünk a gyulafehérvári történelmi esemény számunkra kellemetlen oldalára is. Ahogy nekünk is meg kell értenünk és tisztelnünk kell az ő őszinte érzelmeiket, ugyanúgy próbáljanak meg ők is behelyezkedni, egy percre legalább, a mi helyzetünkbe. Ez a

kölcsönös megértés segíthet nekünk abban, hogy egyszer majd közelebb kerülhessünk egymáshoz, és akkor a románok meggyőződhetnek róla, hogy a mi érzelmeink nem ellenük irányulnak, hogy inkább egyfajta önsajnálattal ez, semmiképpen sem gyűlölet vagy bosszúvágy, és a magyarok is érezni fogják, hogy a románok valóban a nemzeti egységüket ünneplik, nem pedig azt, hogy a magyarokat kisebbséggé tették. Mikor pedig mindezek – egyelőre csak óhajok és jó szándékok – teljesülnek, akkor fog December 1-je valóban Románia nemzeti ünnepévé válni, amelynek meghatározó eleme egyiknek is, másinak is az az öröme lesz, hogy meg tudja érteni a másikat, és tisztelni tudja az érzelmeit. Én nagyon hiszek benne, hogy egy keresztény országban, két keresztény nép közt ez csakugyan lehetséges.

Románul jelent meg a 22 c. lapban (1990. november 30.).

(Ahogy ma látom)

Ezt úgy írtam, hogy román barátaim, a 22 szerkesztői mint magyartól kértek tőlem egy rövid, alkalomhoz illő cikket erről a témáról. Szándékuk tisztaságában nem kételkedhettem, én sem írhattam hát egyebet, csak amit őszintén gondoltam erről. Azt hiszem, az olvasók megértették, mert csend volt utána, pedig akkoriban ha magyar szerző bármit is írt románul, általában rögtön ketten-hárman estek neki valamelyik román lapban, hogy kiforgassák a mondanivalóját. Jó csendnek éreztem ezt, erre vallott néhány pozitív szóbeli visszajelzés is románok részéről.

Pedig a téma kényes volt. Igen jellemzőnek tartom arra az időszakra, hogy két magyar olvasója is azt mondta nekem: mi ezt eddig még magyarul sem mertük megírni. Majdnem szó szerint egyformán mondta mind a kettő. Ezt pedig nem a magam „nagy bátorságának” szemléltetése végett jegyzem meg, hiszen ehhez nem is igen volt arra szükség, hanem a tanulságai miatt. Az egyik az, hogy már majdnem egy év telt el 89 decembere óta, de a régi félelem még mindig ott volt az emberekben, és már csak ez is nagyon nehezítette a dialógust, amire pedig akkor különösen nagy szükség lett volna. A másik meg az, hogy ebben valahogy benne volt az a szemléletünk, hogy mi az ilyesmit, ha elmondjuk is, csak magyarul szoktuk, egymásnak. Pedig ez jellegzetesen olyan dolog volt, amit nem magyarul kell elmondani, hanem eleve románul. Ha románul mondjuk el, használhatunk vele, ha magyarul, akkor jobbik esetben nem használunk senkinek, rosszabbik esetben pedig még árthatunk is vele, különösen ha nem is egészen úgy mondjuk, ahogy kellene, mert a helyzet egésze rosszabb lesz tőle, mint azelőtt.

Mivel ez így alighanem nehezen érthető, megtörtént példával mutatom be, mire gondolok. 2001 novemberében a román parlamentnek az az igen szerencsétlen ötlete támadt, hogy a nemzeti ünnepet nem Gyulafehérváron ünnepli meg, ahol annak természetes helye van, nem is Bukarestben, ahol mint fővárosban szintén helye van, hanem Csíkszeredában, ahol pedig ennek biztosan nincs semmi helye, ha csakugyan a románok egyesülését akarják

ünnepelni. Csíkszeredában ennek – legalábbis egyelőre, és mindaddig, amíg a magyar–román viszonyok sajnos olyanok, amilyenek – csakis akkor van helye, ha nem az egyesülést ünneplik, hanem azt, hogy 1918-ban a románoknak sikerült bennünket, romániaiává lett magyarokat uralmuk alá hajtani, és az e fölött érzett diadalérzetüket úgy akarják megmutatni, hogy azt mi is biztosan lássuk.

A magyarok ezt természetesen azonnal meg is értették, a csíkszeredaiak pedig különösen úgy érezték, hogy ez a magyarok számára rendkívül megalázó (mint ahogy az is volt csakugyan, ráadásul a prefektus külön fel is szólította a magyarokat, hogy minél nagyobb számban vegyenek részt), és ezt nem szabad elfogadni. Nagyon helyesen úgy gondolták, hogy nekik most tenniük kell valamit. Csakhogy senki sem volt köztük, aki egy ilyen kényes probléma jó megoldásához szakszerűen tudhatott volna segíteni nekik abban, hogy elgondoljanak és megszervezzenek egy eredményes akciót, pedig itt aztán igazán nagy szükség lett volna rá, így amit tudatlanságukban végül is csináltak, az nem a problémamegoldás irányába hatott, hanem csak nagy feszültséget keltett, de semmit sem tudott megváltoztatni. Nem az volt ebben a baj, hogy csináltak valamit, hiszen az lehetetlen is lett volna, hogy ne tegyenek semmit, és a passzív eltűrésnél még ez is jobb volt, hanem az, hogy nem tudták, hogyan kell ezt jól csinálni. A bojkott jutott eszükbe, ez amúgy csakugyan beletartozik az erőszakmentes konfliktus- és problémamegoldás eszköztárába, de egyrészt jelesen erre az esetre nem volt célszerű, másrészt a bojkott megszervezésének is megvannak a maga szabályai, de ők azokat nem ismerték. A Hargita Népe 2001. november 30-i számából idézem a felhívásukat:

„Felhívás Csíkszereda polgáraihoz

Az európai történelem nemzetek történelme. A nemzetek történelmében pedig van az úgy néha, hogy ami az egyiknek ünnep, a másoknak gyász. Erről senki sem tehet. Mi sem, hogy a velünk együtt élő román nemzet ünnepe számunkra nemzeti gyásznapijaink egyike.

A közösségi együttélés azonban megköveteli az egymás iránti tiszteletet. Csíkszeredában a román kormány, a prefektúra december elsejére harsány örömmünnepet szervez. Katonai parádét, népgyűlést, ortodox kulturális központ avatását, fáklyásmenetet.

Csíkszereda lakosságának túlnyomó része, 84 százaléka magyar nemzetiségű. Számunkra sohasem volt öröm ez az ünnep, ha meg is értjük román nemzetiségű polgártársaink lelkesedését.

Úgy véljük, a hangos és diadalittas ünneplésnek minden bizonnyal helye van a román vidékeken – az anyaországtól elszakított, kisebbségi, jogfosztott sorsba juttatott magyarság városaiban, közösségeiben azonban semmiképp.

Különösen helytelennek találjuk a túlzott ünneplést a mai, feszültségektől sem mentes politikai környezetben – elegendő a státustörvényre, a Har–Kov- jelentésre vagy az ortodox egyház székelőföldi terjeszkedésére gondolnunk.

December elseje számunkra a be nem tartott gyulafehérvári ígéreteket, a nyolcvan év

óta is hiányzó és meg nem valósult autonómiát jelenti.

Éppen ezért a december elsejei ünnepektől való távolmaradás mindannyiunk egyéni joga. Részvételre sem egyének, sem intézmények vagy iskolák nem kötelezhetők.

A fentiek szellemében kérjük csíkszeredai magyar polgártársainkat: maradjanak távol a december elsejei állami ünnepektől. Azok pedig, akik nyilvánosság elé kényszerülnek, érzelmeiket méltósággal vállalva gyászszalagot viseljenek.

Sógor Csaba szenátor, dr. Csedő Csaba István polgármester [és még 22 személy].”

Ez a felhívás tehát a magyarokhoz szólt: magyarok beszéltek magyaroknak. A románoknak pedig semmit sem mondtak, pedig nekik kellett volna elmondani, mi is a mi bajunk, mégpedig úgy megfogalmazva, hogy ők is érthessék meg. Sógor Csabának, aki szenátor a parlamentben, nem ezt kellett volna aláírnia, hiszen hiába ad súlyt a nevével egy olyan felhívásnak, amivel semmit sem lehet megoldani. Hanem ott, a parlamentben kellett volna felolvasnia egy nagyon gondosan előre megírt szöveget, rögtön, mihelyt kiderült, hogy mi készül, amelyben a román szenátoroknak mondhatta volna el (nem okvetlenül ezt, de valami hasonlót), hogy mi, magyarok eddig úgy tudtuk – és szeretnénk, hogy ezután is úgy tudhassuk –, hogy december elsején a románok egyesülését ünnepeljük, és hogy éppen ezért lett ez az állam nemzeti ünnepe, nem másért, ezért mi ezt tiszteletben is tartottuk mindig, és sohasem utasítottuk vissza az ünnepeken való részvételt sem, ha arra meghívtak bennünket, és ezt elsősorban a románok iránti tiszteletből tettük, hiszen – mivel 1918. december 1-je a mi számunkra egyben kisebbséggé válásunk napja is, és nem az egyesülésünké, hanem éppen elszakadásunké a többi magyartól, akikkel addig állami keretben is összetartoztunk – mi nem ugyanazzal az örömmel lehettünk ott, mint a románok. Reméljük, hogy ezt mindenki meg is érti és természetesnek találja. Ha azonban ezt az ünnepeket most éppen Csíkszeredában akarják megtartani, annak sajnos lehetetlenség, hogy a mi számunkra ne olyan üzenete legyen, amiből mi, magyarok csakis azt tudhassuk érteni, hogy december elsején, vagyis éppen azon a napon, amelyik egybeesik az ország nemzeti ünnepével, amely ünnep mindnyájunké kellene hogy legyen, még ha nem is egyformán, valakik egy olyan ünnepeket fognak tartani Csíkszeredában, ahol azt fogják ünnepelni, hogy minket, magyarokat kisebbséggé tettek. Románia nemzeti ünnepén, ahol a románok egyesülését ünneplik, természetesen ott lennénk mi is, de szeretnénk, ha megértenék, hogy egy ilyen jelentésű ünnepeken mi nem tudhatunk részt venni, de ezt nem is látjuk szükségesnek, mert ott nem a nemzeti ünnepet ünneplik, hanem valami egyebet. Mivel azonban mi eddig még minden évben megünnepeltük az ország nemzeti ünnepét, ebben az évben is így lesz Csíkszeredában, de ettől az ünneptől teljesen külön, mert úgy gondoljuk, hogy Románia nemzeti ünnepe sokkal fontosabb annál, semmint hogy a tartalmát szabad legyen beszennyezni nagyon nem hozzáillő, tapintatlan gesztusokkal. Tessék ezen elgondolkozni, még semmi sem késő, még meg lehet találni azt a megoldást, amely lehetővé tege, hogy az ország nemzeti ünnepén mindnyájan, románok is, magyarok is, jó lélekkel

együtt lehessünk ott.

Egy ilyenféle tartalmú szöveget kellett volna tehát felolvasni. Nemcsak a szenátusban, hanem a képviselőházban is. Ha ott, a parlamenti csoportban úgy látják esetleg, hogy ennek felolvasására valami miatt nem éppen Sógor Csaba a legalkalmasabb személy, akkor megnézik, ki lenne a megfelelőbb, mert ilyenkor ez is nagyon sokat számít. Ha a parlament mégsem áll el a szándékától, akkor ezt a szöveget sürgősen el kell juttatni miniszterelnöknek, államelnöknek, mindenkinek, akit csak illet. Ha pedig még mindig semmi sem változik, akkor át kell adni a sajtónak is (nemcsak a magyarnak, hanem a románoknak is, sőt inkább annak), ez viszont már azt jelenti, hogy átléptünk az akció második szakaszába.

Mert akkor csakugyan két ünnepség lesz Csíkszeredában. Rögtön neki is kell fogni a szervezésének. Azzal kell kezdeni (mert akkor tán mégis meggondolja még magát a parlament, ha hírére veszi, és a közvetlen cél ez, habár nekünk most a problémamegoldás szempontjából az lenne az előnyösebb, ha ez a közvetlen cél nem valósul meg, mert az lehetőséget nyit számunkra arra, hogy sokkal hatékonyabban tudjuk az alapproblémát kezelni, a közvetlen cél eléréseért azonban mégis minden lehetőt meg kell tenni, mert különben a másik fél úgy fogja érezni, hogy csapdát állítottunk neki), hogy felhívást intézünk Csíkszereda minden lakosához, mégpedig magyarul és románul, amelyben tudatjuk velük, hogy elsején két helyen lesz ünnepség Szeredában. Az egyiket a megyeháza előtt tartják, ott azt fogják ünnepelni, hogy 1918-ban a magyarok kisebbséggé váltak Romániában, a másikat mi tartjuk itt meg itt, ahol Románia nemzeti ünnepét fogjuk ünnepelni, vagyis a románok egyesülését. Döntse el ki-ki, hogy mit akar ünnepelni, és vegyenek részt minél többen!

Azt hiszem, annyi magyar soha nem volt még ott Románia nemzeti ünnepén Csíkszeredában, mint ahányan ide elmentek volna, hiszen ha más nem, humoruk biztosan lett volna hozzá, hogy azonnal fogják, mire megy ez ki. A másik ünnepséggel ott nem kellett volna sokat foglalkozni, arra azonban nagyon oda kellett volna figyelni, hogy itt azt ünnepeljék tényleg, ami meg volt hirdetve. Ezúttal tehát csakugyan a románok egyesüléséről kellett volna szólniuk a szónoklatoknak, és most az egyszer nem lett volna szükség még arra is, hogy elmondjuk, hogy a gyulafehérvári ígéretek teljesítésére azóta is hiába várunk, egyrészt mert azt úgyis tudja már mindenki az unalomig, de főleg azért, mert a mi kisebbséggé válásunkat most más helyen ünneplik, nem itt. Még azt sem kellett volna sokat részletezni, egyetlen szónoklat elég lett volna róla, az azonban nagyon hozzáértően felépítve, hogy miért is van Szeredában két ünnepség is, mert ennek meg nem itt a fő helye, hanem a sajtóértekezleten, ahol viszont ezt nagyon érthetően és világosan, egyszerű emberi nyelven, főleg az emberek érzelmeiről beszélve, nem pedig absztrakt jogelméleti okfejtésekben el lehetett volna magyarázni a román újságíróknak.

A román sajtó pedig ezzel lett volna tele, hiszen sok újságíró lett volna ott, a tévéről nem is beszélve. (Mit írtak volna vajon erről az ünnepségről? És mit a másikról? Mit nyilatkoztak volna annak a résztvevőik arról, hogy miért azon vannak ott, nem a másikon, és

ott hogy érzik magukat? Például a képviselőház elnöke vagy a prefektus.) Így végre nagyon sok román is kénytelen lett volna elgondolkozni rajta egy kicsit, mégpedig nem is csak Csíkszeredában, hanem országszerte, hogy hogy is van ez. Ezzel pedig nagyot léphettünk volna előre magának az alapproblémának a megoldásában (amelynek a csíkszeredai konfliktus csak az egyik származéka vagy konkrét megjelenése volt), mert itt látványosan vált volna végre külön és tudatosodott volna szinte az egész országban ennek az ünnepnek ez a két összetevője, ami most folyton összemosódik, és azontúl könnyebb lett volna arról beszélni és főleg gondolkodni, hogy ki mit is ünnepel hát, illetve hogy csakugyan azt ünnepli-e mindenki, amit illik, vagy valami egyebet. A magyarokat is segíthette volna abban, hogy tisztázzák magukban: ha a románok csakugyan az egyesülésüket ünneplik, és nem mást, azt teljesen meg lehet érteni, az önmagában még nem miellenünk irányul. Vagyis ezt a konfliktust nagyon jól fel tudhattuk volna használni a problémamegoldásra és a helyzet egészének javítására.

Most azonban már csak várhatunk rá, ki tudja, meddig, mikor lesz erre megint egy ilyen nagyszerű alkalom, mert hát ezt sajnos elszalasztottuk. Pedig ez egy igazi szép akció lehetett volna, amely, éppen mert az erőszakmentesség szabályait követte volna, egyben minden másnál radikálisabb lett volna, mivel magát az alapproblémát akarta volna megoldani, nem a következményeket, a hozzá tartozó beszéd pedig szelíd lett volna, senki számára nem sértő, és nagyon határozott. Csakhogy ez nem így történt (nem is okvetlenül így kellett volna, ez inkább csak egy példa volt arra, hogy hogyan is történhetett volna), hanem egészen másképpen. Amit a csíkszeredaiak csináltak, abból teljesen hiányzott a radikalizmus, ezért a probléma gyökerét érinteni sem tudta. Így a románok legnagyobb része a csíkszeredaiak által közzétett felhívást kiváltó igazi okokból semmit nem értett meg azóta sem, mert senki sem mondta el nekik érthetően. Mikor tehát a magyarok bojkottra szólításáról értesültek, ebben csak a nemzeti ünnep és ezáltal a románok súlyos megsértését látták. Ion Iliescu, az államelnök egyenesen úgy nyilatkozott – amint arról a Romániai Magyar Szó 2001. december 3-i száma beszámol –, hogy „A csíkszeredai felhívás megsértette a román alkotmányt, kezdeményezői ellen »megfelelő intézkedéseket« kell hozni. Sógor szenátor esetében a parlamentnek kell eljárnia.” Sógor Csabát pellengérré állították, és az RMDSZ vezetősége meg sem próbálta megvédeni, mert nagyon fél a konfliktusoktól, hiszen nem tudja, hogyan kell azokkal bánni, ezért inkább elkerülni szeretné őket mindenáron, pedig úgy nem lehet problémát megoldani. Sógor Csaba ugyan tényleg nagyon tudatlan az ilyesmiben, és a románokkal való kommunikációhoz sincs sok érzéke, így nem csoda, ha az egész akció ennyire szerencsétlenre sikeredett, de azt az egyet akkor nagyon is jól érezte, hogy itt tenni kellene valamit. Tulajdonképpen nagyon is jó dolgot csináltak ezek az emberek, de azt nagyon rosszul.

Ám olyan elkeserítően rossz érzésem is ritkán volt még ilyesmi miatt, mint mikor Takács Csaba, az RMDSZ ügyvezető elnöke ezzel kapcsolatos elhatárolódó nyilatkozatát

elolvastam:

„A Romániai Magyar Demokrata Szövetség nem ért egyet csíkszeredai közéleti személyiségek által, Románia Nemzeti Ünnepeivel kapcsolatosan közzétett felhívásával. Az említett felhívás a békés együttélés és kölcsönös tisztelet elvének, az RMDSZ programjának, alapelveinek mond ellent. [Ez teljes félreértése a helyzetnek, és nagyon igazságtalanul illeti a szervezőket igen súlyos vádakkal. Hiszen ez a dolog igenis éppen azért történt, mert a tisztelet abban a helyzetben nem volt kölcsönös, és éppen azt szerették volna vele elérni, hogy máskor legyen az. Hogy a románok legnagyobb része ezt nem értette meg mondás nélkül, azt teljesen értem. De hogy még Takács Csaba sem ... És akkor mi nem mondana ellent az RMDSZ alapelveinek? Az talán, ha a békés együttélés látszata érdekében mi szó nélkül elfogadnánk azt, hogy velünk vagy a rovásunkra bárki bármit megtehessen? Hogy meg se próbáljuk azt megváltoztatni?] Ezen felhívás annál sajnálatosabb, mivel az elmúlt években a romániai magyar és a román közösség sajátos ünnepei az együttélő közösségek számára fontos események, az ott elhangzott hivatalos politikai nyilatkozatok, ünnepi beszédek az egymás iránti tisztelet kölcsönös kinyilvánítására nyújtottak alkalmat. [Ez nagyjából így igaz: egyszer sem fordult még elő, hogy a március 15-i ünnepek országos nagy rendezvényét a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban akartuk volna tartani, úgy szervezve meg, hogy azzal értésére adjuk mindenkinek, hogy most nem a magyar szabadságot ünnepeljük, hanem arra akarunk emlékezni és emlékeztetni, hogy 1849-ben a kollégium könyvtárát a román portyázók szétdúlták és felégették.] [...] A Nemzeti Ünnepen való részvételre senki nem kényszeríthető, de nem is válhat a résztvevőket sértő tiltakozó megnyilvánulássá. [Egyetértek, sőt hozzáteszem: máskor a nemzeti ünnep megünneplésének módja se válhasson bennünket sértő megnyilvánulássá.] Az RMDSZ ismételten kifejezi azt az álláspontját, hogy tiszteli Románia Nemzeti Ünnepeit, úgy ahogy ennek az évek során hangot adott Románia Parlamentjében tett nyilatkozatok által is. E szerint elvárja, hogy a románság számára oly fontos történelmi pillanat – a Gyulafehérvári Nyilatkozat, a benne foglaltak valóra váltása – közösségünk számára is elégtételt hozzon. [...]”

Az utolsóként idézett mondat már mit sem segít ezen a szövegen. Mert bizony nagyon kell tudni a miket, miérteket és hogyanokat, és ezeket az embereket személyesen kell ismerni ahhoz, hogy az ember ebben ne elvtelen megalkuvást láthasson, hanem azt, ami szerintem van benne: valami kétségbeejtő gyámoltalanságot, amely azonban, ha egy bizonyos mértéket meghalad, külső megjelenésében és hatásában sajnos éppen olyan, mintha elvtelen megalkuvás lenne. Ez a szöveg szemlátomást a románoknak szól, de nem azt mondja nekik, amit kellene, mert a konfliktustól való félelem következtében nem mer olyasmit mondani, amiről előre sejteni lehet, hogy nem fog egyezni azzal, amit most a románok gondolhatnak erről. Így ahelyett, hogy előre vinné a problémát a megoldás felé, csak megerősíti a román olvasót abban, hogy ő jól értette azt, ami Csíkszeredában történt, tehát gondolkoznia sem kell már rajta, hogy mi is lehetett mögötte. Ha legalább annyira lenne benne, hogy szeretnénk, ha

minden román megértene, hogy ezt a csíkszeredaiak nem románellenességből tették, hanem azért, mert ezt a gesztust durva tapintatlanságnak érezték magukkal szemben, és hogy az RMDSZ nagyon sajnálja, hogy ennek kifejezésére nem a legmegfelelőbb eszközt választották, és reméli, hogy máskor a parlament is nagyobb körültekintéssel határoz majd a nemzeti ünnep megünneplésének módjáról, úgy, hogy azzal a békés együttélés és kölcsönös tisztelet elvét segítse érvényesülni, ami az RMDSZ programjának is alapelve, az mindjárt másképp nézett volna ki. De így ... Katasztrófa!

Ez volt tehát a reakció az RMDSZ ún. „mérsékelt szárnyának” részéről. Volt azonban „radikális” reakció is, ugyanis Tőkés László is nyilatkozott:

„Fennáll a veszélye annak, hogy az utódkommunista nacionalista erők konfliktust provokáljanak ki a magyar többségű régió szívében, és az általuk mesterségesen előidézett állapotokat ürügyként használják ki a vidék hatalmi megszállása és titkosszolgálati ellenőrzésének megelőzése céljából. Egy ilyen provokáció másfelől legitim indokot szolgáltatna arra, hogy a román kormány – úgymond – a stabilitás védelmében tovább fokozza a státustörvény elleni politikai hadjáratát.”

Ebből meg az látszik, hogy nemcsak Takács Csaba nem érti, miről is van itt szó tulajdonképpen, hanem Tőkés László sem. Az okokat próbálja kitalálni. De amellet, hogy nem a románoknak szól, hanem a magyaroknak, nem az igazi, közvetlen okkal foglalkozik, vagyis magával a problémával, hanem azzal az ideológiai és stratégiai háttérrel, amely szerzőjének feltételezése szerint az ünnepség Csíkszeredába tervezése mögött áll. Ezen természetesen érdemes és szükséges is gondolkozni, de az egy másik probléma. Ez a szöveg pedig, még ha úgy lenne is elmondva, hogy a románoknak szóljon, semmivel sem vihetné előre a problémát a megoldás felé, mert még mindig nem tudhatná belőle megérteni egyetlen román sem, hogy igazából mi is volt hát a bajuk a magyaroknak Csíkszeredában.

A kör tehát bezárult: a csíkszeredai történet lényegét senki sem érti, sem a románok, sem az RMDSZ, akármelyik „szárnyával” csapkod is mellé. Mert az RMDSZ diskurzusából – akár románoknak szólna, akár magyaroknak, és akár „radikális”, akár „mérsékelt” – és ennek következtében a gondolkozásából is egyvalami majdnem mindig szinte programszerűen ki szokott maradni: az emberek. Pedig ha ezek kimaradnak, akkor az ilyen természetű problémákból soha nem is fogunk semmit megérteni.

Éppen két évvel e cikk megjelenése után, 1992 novemberének végén a kolozsvári Interetnikus Párbeszéd Egyesület rendezett egy nagyobb szabású összeövetelt a közlő ünnep alkalmából. Megkértek, hogy tartsak ott én is egy rövid beszédet. Ezt a szöveget olvastam fel azzal, hogy ez ugyan már két éves, de sajnos még most is aktuális. Sokan voltak ott, magyarok, románok, németek, és mindenki megértette, kivéve az Adevărul de Cluj újságíróját. Másnap az ünnepi számban döbenten láttam, hogy én ott kijelentettem, hogy a magyarok számára ez a nap a Nagy-Magyarország utáni nosztalgiát jelenti, de mintha aztán

egyebet nem is mondtam volna. Rögtön tudtam, mire lehet ezt felhasználni: írtam a szöveg fölé egy pársoros megrökönyödést, amelyben elmondtam, hogy én most nagyon rossz helyzetbe kerültem, mert mit fognak ezek után én rólam gondolni, tehát itt ez a szöveg alább teljes terjedelmében, nem hosszú, lássa mindenki, mit is mondtam. A szerkesztőség nem örült neki túlságosan, de belátta, hogy jogom van a válaszhoz, és közölte. Itt is megjelent hát, és itt is jó helyen volt, annál is inkább, mert ez a lap ilyen jellegű írásokkal nem untatta el az olvasóit, másmilyenek azonban szinte minden számában voltak. Erre is kaptam egypár pozitív visszajelzést román olvasók részéről: ennyit kellett nekik mondani csupán, nem többet, hogy a lényegét megértsek.